

אלגביש

בת 40 שנה

עובדות וההערות

מטענם ההשכלתי של חברי אלגביש לא היה עשיר : על שום העיתים הופסקו לימודיהם הסדירים בגיל צעיר, בחו"ל, ורק חניכי עליית הנוער זכו בתהליך השכלתי מתמשך, אף כי לקוי. מצב זה היה לחברי הקיבוץ בעת ובעונה אחת גם מכשול וגם אתגר. כי הרי הוטל עליהם לפתח בביתם הנבנה חיי תרבות והשכלה משלהם.

ב. האתגר שבפיתוח חיי הקיבוץ הצעיר

1. תרבות :

בין המפעלים העצמיים שפותחו היתה הספריות. בתחילה היתה מורכבת בעיקר מן הספרים שהחברים הביאו עמם מחו"ל, כמטען לגלי של עולים בלתי-לגליים. רוב הספרים הללו (אשר בחלקם מצויים עד היום בספריה הלועזית של כפר מנחם) עדות הם לתרבות הזרה, תרבות ארץ המוצא של רוב חברי אלגביש.

כן נעשה נסיון לעצב את השבת ואת החגים, ונראה היה אז שהדבר עלה בידם של אנשי הקיבוץ הצעיר : חוברו פזמונים ושיירים וביצועם לווה בכלי מוזיקה עממיים. חברה הגדה לפסח וחוברו והוצגו אפילו מחזות, יצירה עצמית. סקסטים שונים תורגמו מלועזית, בסעת הצורך, למופעים.

כאשר מעיינים וקוראים היום ביצירות הללו, יש להעריך הערכה רבה את הכשרונות הצעירים דאז שבאו לידי ביטויים היצירתיים. קצרה היריעה מלפרט כל אלה לפרטים.

הקשר ה"אורגני" שקשר בין החברים, קשר של עבר משותף וגורל דומה - בו נגלה את הבסיס, המסד לכל מה שנעשה, נוצר, נתבצע בתחום התרבותי.

ה ע ר ה מ ק ד י מ ה :

אין ספק, יש לכרך על היוזמה שבאר-גון הטיוול והמטיבה לרגל 40 שנה לייסוד קיבוץ אלגביש. שני המפעלים עלו יפה, מעבר לכל משוער. היתה זו חוויה חברתית מרגשת, אלא מבחינה תוכנית עסקה בעיקר בזכרונות שבפרקי הווי. ויש, לדעתי, מקום להרהור ולמחשבה.

אין בכוונתי, בדברים הבאים, לעסוק במה שהיה קורה ומתפתח אילו... מטרת הדיון היא לברר מה היה קיבוץ אלגביש הצעיר לחבריו הצעירים - וזאת למען ההיסטוריה בלבד.

א. מי היו חברי קיבוץ אלגביש ?

חברי קיבוץ אלגביש ברעננה (במחנה שמקומו הגיאוגרפי כונה "מצפה השרון") היו יוצאי גרעינים של השומר הצעיר הגרמני שהתרכזו בעין השופט ובעין המפרץ (ושם כבר התאחדו עם קבוצה קטנה של חברי השומר הצעיר מגליציה) ויוצאי גרעין תנועת ה"וורקלויטה", גרעין "הגודר" שבהזורע (אליו הצטרפו במשך הזמן חברים נוספים, יוצאי גרמניה, בחלקם ממוצא תנועתי שונה). במאוחר הצטרף גרעין נוסף, יוצאי חברת הנוער ב' בבית זרע (גם הם ברובם חניכי הוורקלויטה), שהתאחדו עם בוגרי חברת נוער מבן-שמן, בעיקר מורכבת מיוצאי פולניה, חניכי השומר הצעיר. גם גרעין זה בילה תקופת-מה בהזורע והצטרף לקיבוץ אלגביש כאחרון הגרעינים שהרכיבוהו.

בתקופת השיא מנה קיבוץ אלגביש בין 70 ל-80 חברים, וחבריו ראו עצמם כהמון עם רב ומסוגלים להקים בעתיד קיבוץ עצמאי שיתיישב על אדמתו. היו תקוות להרחבה, בייחוד ע"י קליטת יחידים ("בודדים", כפי שנקראו אז) בארץ וקליטת הכשרות תנועתיות מחו"ל, בייחוד מהולנד ואנגליה, שם התקיימו קבוצות הכשרה של תנועת הוורקלויטה - וטרם הוברר מה עלה בגורלם בימי המלחמה.

חברי אלגביש, אלה שלא היו בעבר חניכי עליית הנוער, עלו בחלקם הגדול ארצה בעליה ב', ופרטת העליה באניה "דורה", למטל, ידועה עתה לאנשי כפר מנחם יותר מאשר בעבר - וזאת בעקבות התערוכה על "דורה האחרון של יהדות גרמניה".

מה שסיפקה אי-אפשר לדאוג בלא האן
כך אי-אפשר לדאוג בלא ימים ובלא
פלאים.
(מנחם שחר סאב)

הם חאו ילד השלשמים של האמונה.
(איה)

בין דרך הקיבוץ ובין אירועי הזמן
(מעל לכול : דאגה שררה בלב כולם
לגורל משפחותיהם שבגולה...).

4. ע ב ו ד ה ו פ ר נ ס ה

הצורך במציאת פרנסה (עזרת התנועה
היתה צנועה) הפכה את אנשי אלגביש
לא רק לפועלים שכירים, שעבדו למען
הקופה המשותפת, אלא הביאה גם לנס-
יונות ראשונים של יצירת ענפי משק.
עוד במוטבה הוקמה המסגריה (שהועברה
לאחר מכן לכפר מנחם, יסוד למפעל
המתכת), הנגרים קיבלו הזמנות לעבו-
דה - וגם בחקלאות פותחו ענפים
של מעט חי ("שפניה") וגם
של גידולי גן ירק וסדה, על
שטחים חקורים. הגזבר
עמל קשות להוציא לחם מן
הארץ הזאת - דהיינו
מן הקרקע הפוריה של
רצון הקיום המשותף.

5. ב ד ר ך

א ל

ה נ ח ל ה

יש לראות בכל
מה שנרמז כאן

(אין אלה אלא רמזים מעטים בלבד
לעובדות חיים מגוונות, שהיה צורך
לרשמן בפירוט רב, להצילן בעוד מועד
מן השכחה המוחלטת...) - את הנחת
היטודות לחיי העצמאות של קיבוץ מת-
הווה. מן ההתחלות האלה צריך היה
לצמוח, ברבות הימים, המירקס העשיר
של חיי קיבוץ הבא אל נחלתו ואל אדם-
תו, תוך התפתחות אישית של כל אחד
ואחד מחבריו והתבססות הפרטים בתוך
מערכת החיים שתיווצר.

2. הקיבוץ וציבור הפועלים במוטבה

ההסתקעות במוטבה רעננה הביאה עמה גם
פעילות רעיונית ופוליטית, תוך מגע
ער עם ציבור הפועלים ומוסדותיו המ-
קומיים. האוריינטציה הפוליטית
היתה על הליגה הסוציאליסטית, החלק
הרעיוני של שני חלקי החזית הפוליטית
שקדמה למפלגת השומר הצעיר, כל זאת
לפני היות מפ"ם. בחיי העבודה נוצר
קשר יום-יומי עם ציבור הפועלים החק-
לאיים, עמם עבדו חברי הקיבוץ בפרדסים
ובגני הירק. היה זה ציבור פועלים
דל, אולם נתגלו בו סיפוסים מקוריים.

לזכותם של חברי אלגביש הצעירים
יש להדגיש, שטרר ביניהם גיוון
רעיוני ופוליטי והיו בו בני
השקפות שונות. איני
מדבר על אלה, אשר הש-
קפותיהם השונות שימשו
להם סיבה או תירוץ
לעזיבה, אלא כוונת
ההערה היא לחברים
שנשארו בקיבוץ
מבלי להיות בכל
במסגרת הקולק-
טיביות
הרעיונית.

יש לראות את ההווה הזאת והפעילות
הכרוכה בה, בליגה הסוציאליסטית,
בהסתדרות, במוצעת הפועלים - כחלק
של התרבות התוססת של הקיבוץ הצעיר.

3. ה ה ג נ ה

ההשתלבות בפעילות ארגון ההגנה, גיוס
חלק מן החברים ליחידותיו - וביניהם
הפלמ"ח (ואל המחלקה הגרמנית הנוודת),
אל היחידה הארצישראלית של הצבא
הבריטי, קבלת תפקידי פיקוד ראשונים
- קבעו את גורל החיים של כמה וכמה
מחברי קיבוץ אלגביש לעתיד לבוא.
יש לראות כל זאת על רקע התקופה בארץ
ומלחמת העולם : היו חושים מקשרים

לו יהי

והם קיבלו את הצו והמרות
במלוא מובן המילה - ובציות,
והם קובלים עד היום - ומצייתים,
עם חבר ותיקים "פולניים",
אלה אשר אינם יושנו על מזרונם קט
פה בארץ זבת חלב ודבש
וייאמר לזיווג "כי טוב".
ונתונים בחיבוק של דוב
עדיין חולמים על "איך היה - לו היה"
ואומרים : "לו יהי",
כל שנבקש לו יהי".

ה ד ס ה

מזה רבות בשנים אוזני שומעת
דברים שאינם נסבלים על הדעת :
כי - אז, אז בשרון, על גבעה נאה,
התגוררה יחידה קטנה וגאה,
חבורה שהתגבשה ל"אלגביש" ברוב אומץ,
שזורה ייקים, וינאים וגם פולנים קומץ.

הם חלמו להגשים בקיבוץ עצמאי,
ונמצאו לוחמים מול פניהם של מ. יערי,
יונה בת-יעקב וחזן, ירום הודם,
ואלה אשר קבעו את עתידם
כשוטרי ההנהגה העליונה.

ע"י צו תנועה

נקבע כי עליהם להתחתן

עם אמריקה-כרית, היא כפר מנחם.

ג. הפרט בקיבוץ שבמוסבה

יש צורך להגיד גם דברים מס-
פר (ושוב: היריעה קצרה
מאוד...) על חיי הפרט וגורל
הפרט בהווה החברתית הזאת:

היתה זאת התקופה של אהבות
ראשונות - או כמעט ראשו-
נות - וגם של ייסוד
מספחות של חלק ניכר מבין
חברי אלגביס. וכמובן היו
בתחום זה, כדרך החיים, גם
אכזבות ונסיגות רבים שלא
עלו יפה. ואגב: ילד
ראשון נולד עוד בקיבוץ אל-
גביס ומטפלת ראשונה טיפלה
בו.

פרדסי הסביבה ובתי האריזה
שימשו רקע נוח לאהבה ול-
ארוטיקה של הימים ההם.
"נכנסו לחדר המשפחה" (נוסח
הלסון הקיבוצית לנישואין)
והיו אפילו "פרימוסים",
דהיינו דייר שלישי, נוסף,
בחדר המשפחה, ללא שייכות
"אורגנית" לזוג. למעשה
כולם ידעו (כמעט) הכל על
כולם.

והערה אקטואלית:
לדעתי, הצורך המוגבר
בפרטיות המתגלה אצל חברי
קיבוץ מבוגרים, אינו רק
תופעה של גיל. הוא עדיין
גם תגובה על חיי הקיבוץ
בתקופותיו הקודמות, שלא
איפשרו פרטיות, תגובה על
הקירבה היתרה בכול, וגם
במגורים. ייתכן שהיתה
זאת, אמנם, תקופה הירואית,
אולם חוסר האפשרות לשים
סייגים להתערבות הכלל בגורל
הפרט - בכך היתה נקודת
התורפה. כאמור, לדעתי זו
משפיעה עד עצם היום הזה.

ד. אלגביס וכפר מנחם

בתקופה של חוסר עליה ולאור התנאים הקשים
בארץ, כאשר ציוותה התנועה על קיבוץ אלגביס
להתאחד בשנת 1943 עם כפר מנחם, גילה הקיבוץ
משמעת תנועתית, למרות ההתנגדות החריפה של
רוב החברים לוותר על הרעיון של בניית קיבוץ
עצמאי. החברים הצעירים באו אל קיבוץ
מבוגר משלהם, שהתיישב לפני מספר שנים על
אדמתו ופיתח זה מכבר דפוסי חיים משלו.
היו לבטי איחוד קשים, בחיי הפרט והציבור -
ובמשך הזמן גם עזבו רבים, עם ובלי קשר לכך.
הוצאת השתיל הצעיר של האורגניזם הקיבוצי
מסביבה שבה היכה שורש והעתקתו אל קרקע
חדשה, אל תנאים סביבתיים חדשים - למען
יצמח שם מחדש - בתהליך זה נתעוררו
בעיות לרוב.

איני סבור שמכניס אני את ידי היום, אחר
38 שנים של חיים משותפים, אל קן צרעות,
כאשר אני מדבר בכך - ואפילו בניהם של
נוסטלגיה: המבט מופנה אל העבר בנסיון לתאר
דרך חיים, למען ההיסטוריה.

*

וחוזר אני על כך: במסגרת המצומצמת שלה,
רשימה זו אינה אלא "קובץ של רמזים".
קיים הצורך הדחוף שכל הקשור בפרק זה של
קיבוץ כפר מנחם ייאסף ויירשט בפרטיו,
בעוד מועד, שלא יאבד.

משה ישראלי

פתיחה של "פרשת השבוע" - הוקרא במסיבת הסיוול מול הר סיני
20 בנובמבר 1981

בתחילה אני רוצה לברך את יוזמי הסיוול המהנה הזה, על שהוציאו אותנו, אחרי 40 שנות גידול
מקטינים לכמעט-קשישים, או לפחות סבים וסבתות. אז מה רע בזה להתרפק קצת על העבר?
לא עשינו היסטוריה, אבל השט אלגביס עוד נישא לפעמים בפי ילדינו ונכדינו, כשמדפדים
באיזה אלבום משפחתי ישן ומצהיב ושואלים: מי זה בעל הבלורית, או מי החתיכה המשגעת הזאת?
ואז מאיר יכול להגיד: קרין, זאת הסבתא שלך!

לא כולם מהימים ההם הגיעו איתנו עד הלום. לא מעטים נשרו ונפלו בדרך... היינו קיבוץ
קטן, נחמד, וקשה לנבא ולהגיד מה היינו היום, אילו נשארו אז על המפה והיינו היום קיבוץ
שחוגג 40 שנות קיום. היינו אחרים ממה שאנו היום? אני אומר: לא, לבטח לא פחות זקנים
ולא פחות יפים. גם באלגביס של היום היינו יושבים ליד הטלוויזיה, אולי צבעונית, היינו
הולכים למין כל-בו לקנות ריבה תוצרת רומניה במקום ריבת התאנים של יהודית. לא היינו עוד
נוסעים בעגלה ובחמור (זה שנשך את יורם), ואפילו את החברות היינו מחליפים ובמקום "די
גשטולנה הוזן" היינו הולכים לראות את ה"סטרופיטז האחרון". גם לא היינו עוד מחפרנסיס
מייצור מלכודות עכברים. בסופו של דבר היינו קיבוץ ככל קיבוץ, עם מעלות וחטרונות.
אכן, מה שהיה היה - ואין להצטער על כך...